

Verdachten en daders van terroristische misdrijven in Nederland

FACTSHEET OKTOBER 2019

Wat zijn de kenmerken van verdachten en daders van terroristische misdrijven? Hoe ziet de levensloop van deze individuen eruit en welke gebeurtenissen hebben een rol gespeeld bij hun radicalisering? Zijn ze al eerder met politie en justitie in aanraking gekomen? Recent criminologisch onderzoek biedt inzicht in de personen achter de terroristische misdrijven.

Veelvormig fenomeen

De AIVD spreekt van terrorisme als het gaat om 'het uit ideologische motieven dreigen met, voorbereiden of plegen van op mensen gericht ernstig geweld, dan wel daden gericht op het aanrichten van maatschappij-ontwrichtende schade, met als doel maatschappelijke veranderingen te bewerkstelligen of politieke besluitvorming te beïnvloeden'. Sinds 2004 vormen 'misdrijven met een terroristisch oogmerk' een apart delict in het Wetboek van Strafrecht (artikel 83). Het gaat dan niet alleen om aanslagen en hulp daarbij, maar ook om het financieren en ondersteunen van terrorisme en het uitreizen (of pogen daartoe) naar conflictgebieden. De afgelopen jaren was er vooral aandacht voor jihadistisch terrorisme, maar er zijn ook zaken bekend van rechts- en linksextremistisch terrorisme.

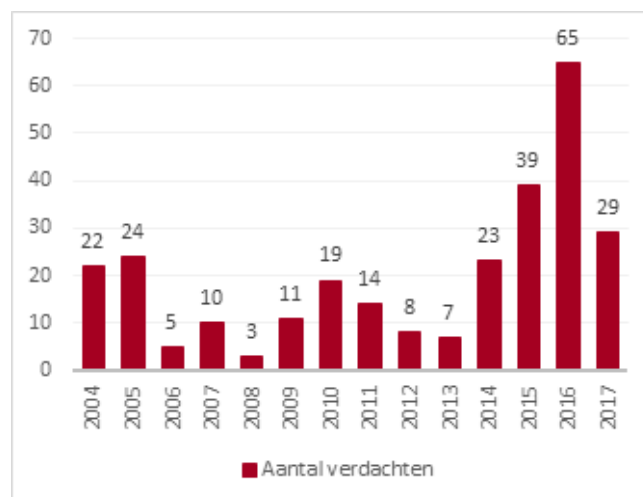
Aantallen en ontwikkeling

Sinds de invoering van het wetsartikel in 2004 zijn er schommelingen geweest in het jaarlijks aantal verdachten van een misdrijf met een terroristisch oogmerk (zie figuur 1). De toename in verdachten vanaf 2014 viel samen met de burgeroorlog in Syrië, de opkomst van Islamitische Staat (ISIS) en een toename in uitreizigers (personen die zich wilden aansluiten bij de gewelddadige strijd van bijvoorbeeld ISIS).

Figuur 1: Aantal terrorismeverdachten (die voorkomen in de Basisregistratie Personen) per jaar sinds de invoering van de Wet terroristische misdrijven in 2004 tot en met april 2017

Kenmerken van terrorismeverdachten

Voor een groot deel van de terrorismeverdachten in Nederland (279 van in totaal 353 verdachten, peilmoment april 2017) konden de demografische en sociaal-economische kenmerken in kaart worden gebracht (zie Thijs e.a., 2018). Het merendeel van de verdachten is man (87,5%) en het grootste deel van de verdachten is tussen de 18 en 36 jaar oud, met een gemiddelde leeftijd van 30 jaar. In vergelijking met de gemiddelde Nederlander (vergelijkbaar qua geslacht en leeftijd) zijn terrorismeverdachten lager opgeleid (62% tegenover 34%), hebben ze minder vaak werk (44% tegen 61%) en vaker een uitkering (24% tegen 10%). In deze opzichten lijken terrorismeverdachten wel sterk op verdachten van andere vormen van criminaliteit. Deze bevindingen zijn in lijn met eerder onderzoek naar uitreizigers (Weggemans e.a., 2014; Weenink, 2015) en jihadistische netwerken in Nederland (De Bie, 2016).

De link tussen criminaliteit en terrorisme

Uit de literatuur is bekend dat daders van terrorisme relatief vaak betrokken zijn bij andere vormen van criminaliteit (zie bijvoorbeeld Duchesne & Veer, 2010; Bakker, 2016). Uit het onderzoek naar terrorismeverdachten in Nederland blijkt dat bijna tweederde van de terrorismeverdachten al eerder in aanraking is geweest met de politie. Daarbij ging het meestal om veelvoorkomende delicten zoals winkeldiefstal of mishandeling. Ongeveer 22% zat al eerder enige tijd in detentie.

Risicofactoren nader onderzocht

Welke onderzochte factoren verhogen de kans om verdachte te worden van een terroristisch misdrijf? Het blijkt dat het hebben van een migrantenachtergrond, enkel lager onderwijs volgen/afmaken, het ontvangen van een uitkering, lid zijn van een institutioneel huishouden (bijvoorbeeld wonen in een kindertehuis of gedetineerd zijn) en eerder verdacht zijn geweest van gewone vormen van criminaliteit gelden als onafhankelijke risicofactoren. Daarnaast is het zo dat een aantal specifieke gebeurtenissen - 'triggerfactoren' - kansverhogend zijn. Individuen die werkloos raken, hebben het jaar erna een groter risico om verdacht te worden van een terroristisch misdrijf. Dat geldt ook voor individuen die twee jaar voor de terrorismeverdinking van een regulier delict verdacht werden, maar het jaar ervoor niet. Het lijkt erop dat voor sommigen juist het stoppen met criminaliteit een stap is geweest in het radicaliseringsproces. De onderzochte factoren verhogen de kans om verdacht te worden van terroristische misdrijven, maar kunnen niet worden gebruikt als voorspeller. In de meeste gevallen ontwikkelt zich immers geen betrokkenheid bij terrorisme.

Motieven en achterliggende processen

Uit eerder nationaal en internationaal onderzoek naar terrorisme en radicalisering (zie bijvoorbeeld Moghaddam, 2005; Feddes e.a., 2015; Doosje e.a., 2016) weten we dat meerdere motieven en overwegingen een rol kunnen spelen. Uit interviews met gedetineerden en professionals die met hen werken, komt naar voren dat daders van terroristische misdrijven vaak tegenslag hebben gehad in hun leven, en daar ook heftiger op reageren dan daders van andere misdrijven (Versteegt e.a., 2018). Dit heeft bij een deel van hen te maken met een instabiele gezinssituatie in de jeugd of met persoonlijke kenmerken, waardoor zingeving, betekenisgeving en verbondenheid voor deze daders extra belangrijk zijn. Aan het begin van het radicaliseringsproces hebben veel daders weinig kennis over geloof en politiek, waardoor ze extra vatbaar zijn voor eenzijdige en extremistische denkbeelden.

Tot slot

Op basis van de gecombineerde onderzoeksresultaten kan worden geconcludeerd dat verdachten en daders van terroristische misdrijven in Nederland relatief vaak verschillende problemen in de levensloop ervaren. Door zowel kwantitatief als kwalitatief onderzoek te doen, kan niet alleen kennis gegenereerd worden over factoren die de kans om terrorismeverdachte te worden vergroten, maar ook over hoe die factoren uiteindelijk inwerken op de levensloop van de betreffende personen.

Contactpersoon: Fabienne Thijs, FThijs@nscr.nl

Verder lezen

- Bakker, E. (2016). *Jihadi terrorists in Europe*. Den Haag: Clingendael.
- De Bie, J.L. (2016). *How jihadist networks operate*. Leiden: Universiteit van Leiden
- Doosje, B., Moghaddam, F.M., Kruglanski, A.W., de Wolf, A., Mann, L. & Feddes, A.R. (2016). Terrorism, radicalization and de-radicalization. *Current Opinion in Psychology*, 11, 79-84.
- Duchesne, M., & Veer, J. (2010). *Criminaliteit in relatie tot gewelddadig radicalisme en terrorisme*. Universiteit Leiden, Centrum voor Terrorismen en Contraterrorisme, Campus Den Haag.
- Feddes, A.R., Nickolson, L., & Doosje, B. (2015). *Triggerfactoren in het radicaliseringsproces: een literatuurstudie*. Den Haag: Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.
- Moghaddam, F.M. (2005). The Staircase to Terrorism: A Psychological Exploration. *American Psychologist*, 60(2), 161-169.
- Thijs, F., Rodermond, E. & Weerman, F. (2018). *Verdachten van terrorisme in beeld: achtergrondkenmerken, 'triggers', en eerdere politiecontacten*. Den Haag: Sdu.
- Versteegt, I., Ljujic, V., El Bouk, F. & Weerman, F. (2018). *Terrorism, adversity and identity. A qualitative study on detained terrorism suspects in comparison to other detainees*. Amsterdam: NSCR.
- Weenink, A.W. (2015). Behavioral problems and disorders among radicals in police files. *Perspectives on terrorism*, 9(2).
- Weggemans, D., Bakker, E. & Grol, P. (2014). Who are they and why do they go? The radicalization and preparatory processes of Dutch jihadist foreign fighters. *Perspectives on Terrorism*, 8(4), 100-110.

NSCR

De Boelelaan 1077
1081 HV Amsterdam

Postadres

Postbus 71304
1008 BH Amsterdam

T 020 598 5239

E nscr@nscr.nl
www.nscr.nl

Het Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving (NSCR) is onderdeel van de institutenorganisatie van de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO).